

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
σε συνεργασία με το
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

ΔΙΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Μεταπτυχιακή εργασία με θέμα: Απόψεις εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση εικαστικών στη διδασκαλία μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη μειονότητα της Θράκης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΔΙΛΑΡΑ ΚΑΡΑ ΑΛΗ Α.Μ : 586

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: [Ζωή Καραμπατζάκη, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια Ι.Π.Τ
-Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. << ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ>>]
2^ο Μέλος: [Ειρήνη, Κορρέ , Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΤΕΦ -ΔΠΘ]
3^ο Μέλος [Ιφιγένεια Δόση, Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΦ -ΔΠΘ]

Κομοτηνή

2024

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής μελέτης είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση εικαστικών στη διδασκαλία μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη μειονότητα της Θράκης. Στο πλαίσιο αυτού του σκοπού, αναζητήθηκαν τα ακόλουθα ερωτήματα: (α) Συνεισφέρουν τα εικαστικά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων (κοινωνικών, συναισθηματικών κ.α.) των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη μειονότητα της Θράκης;; (β) Μπορούν τα εικαστικά να βοηθήσουν τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη μειονότητα της Θράκης να βελτιώσουν το γνωστικό επίπεδο;; (γ) Μπορούν τα εικαστικά να μειώσουν την ακατάλληλη συμπεριφορά (επιθετική συμπεριφορά, ρουτίνα, ανήσυχη συμπεριφορά) των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη μειονότητα της Θράκης;; (δ) Ποια προβλήματα καλείται να αντιμετωπίσει ένας εκπαιδευτικός που διδάσκει εικαστικά σε μαθητές στη μειονότητα της Θράκης; Για να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική μέθοδος. Το δείγμα της έρευνας αποτελέσαν 6 άτομα, με ειδικότητα στα Εικαστικά, της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι δασκάλες είναι γυναίκες με μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών και εύρος ηλικίας από 34 έως 49. Η άντληση των δεδομένων έγινε με ημι-δομημένες συνεντεύξεις το χρονικό διάστημα από τον Μάρτιο μέχρι τον Μάιο του 2024. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το μάθημα των εικαστικών συνεισφέρει στη κοινωνικό-συναισθηματική, την κινητική, τη γνωστική ανάπτυξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και παράλληλα μειώνει τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές.

Λέξεις Κλειδιά: Ειδική αγωγή, Μαθητές με ειδικές ανάγκες, Μειονότητα της Θράκης, Εικαστικά, Τέχνη.

Βιβλιογραφία

- Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε 18 Μαρτίου, 2024, από <http://ebooks.edu.gr/ebooks/v2/ps.jsp>
- Αχλής, Ν (2013). Τα λάθη στον ελληνικό γραπτό λόγο των μουσουλμάνων σπουδαστών/τριών της Ειδικής Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης. *Mare ponticum*, 3(3), 16-41. Ανακτήθηκε 08 Μαρτίου, 2024, από chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://mareponticum.bscc.duth.gr/index_htm_files/Achlis_3.pdf
- Γαλάνης, Π. (2018). Μέθοδοι συλλογής δεδομένων στην ποιοτική έρευνα. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, 35(2), 268-277. Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου, 2024, από <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.mednet.gr/archives/2018-2/pdf/268.pdf>
- Ζαφειροπούλου, Μ. & Κλεφτάρας, Γ. (2004). *Εφαρμοσμένη κλινική ψυχολογία του παιδιού*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας* [e book]. Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου, 2024, από <http://hdl.handle.net/11419/5826>
- Κυριαζή, Ν. (2002). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μαντζούκας, Σ. (2007). Ποιοτική έρευνα σε έξι εύκολα βήματα. Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση. *Ανασκόπηση*, 46(1), 88-98. Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου, 2024, από <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eclass.uop.gr/modules/document/file.php/TS162/%CE%91%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7%20%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%B4%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD.pdf>
- Σαλβάρας, Κ.Γ. (2013). *Διδασκαλία παιδιών με ειδικές ανάγκες στο συνηθισμένο σχολείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη
- Τσιώλης, Γ. (2015). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο Γ. Πυργιωτάκης & Χρ. Θεοφιλίδης (επιμ.) *Ερευνητική Μεθοδολογία στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην*

επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη. Αθήνα: Πεδίο. Σελ. 473-498.
Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου, 2024, από chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.researchgate.net/profile/Giorgos-Tsiolis-2/publication/296014223_Analyse_poiotikon_dedomenon_dilemmata_dynatotetes_diadikasies/links/57336cc108aea45ee838f602/Analyse-poiotikon-dedomenon-dilemmata-dynatotetes-diadikasies.pdf

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. <http://amaked-thrak.pde.sch.gr/index.php/2013-06-24-13-41-40/meionotika-sxoleia-amth>

- Allahverdiyev, M., Yücesoy, Y. & Baglama, B. (2017). An Overview of Arts Education and Reflections on Special Education. *International Journal of Educational Sciences*, 19(2-3), 127-135. DOI:10.1080/09751122.2017.1393956
- Alter, F., Hays, T., & O'Hara, R. (2009). The challenges of implementing primary arts education: What our teachers say. *Australian Journal of Early Childhood*, 34(4), 22-30. <https://doi.org/10.1177/183693910903400404>
- Al-Yahyai, F. Al-Zoubi, S., Bakkar, B., Al-Hadabi, B., Al-Gaseem, M. & Al-Qaryouti, I. (2021). Effects of a Special Art Education Course on Attitudes toward Omani Learners with Special Needs. *International Journal of Higher Education*, 10(1), 191-200. Retrieved March 15, 2024, from <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1285664.pdf>
- Baglama, B., Yücesoy, Y., Miralay, F. & Demirok, M. (2018). How do special education pre-service teachers perceive teaching art. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, 9(2), 85-97. Retrieved March 07, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/339954520_How_do_special_education_pre-service_teachers_perceive_teaching_art
- Banu, L.A.M., Saad, T., Hossain, K. & Hossain, A. (2024). Speech Language Disorder in Children: An Overview. *Journal of Teachers Association*, 27(2), 75-82. DOI:10.3329/jcomcta.v27i2.71568
- Boyd, W., & Cutcher, L. (2015). Learning from early childhood philosophy, theory and pedagogy: Inspiring effective art education. *Australasian Journal of Early Childhood*, 40(1), 91-98. <https://doi.org/10.1177/183693911504000112>
- Chindo, H.S. (2022). Concept of special education and categories of persons with special needs. In book: Special and Inclusive Education with focus on Nigerian Experience (pp.7-14). Publisher: GlobeEdit Dodo Books Indian Ocean Ltd. Retrieved February 20, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/7041774_Mental_Retardation_Overview_and_Diagnosis
- Corradi, S., Draşutè, V., Tampakaki, F. & Biedma, O.M. (2021). Promotion of Inclusive Education and Wellbeing through Arts. *International Conference: The Future of Education*. Retrieved March 15, 2024, from chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://conference.pixel-online.net/files/foe/ed0011/FP/6590-ART5132-FP-FOE11.pdf

Dilmaç, S. & Kımık, M. (2020). Teachers Views on The Effectiveness of Visual Arts Education. *Research on Education and Psychology*, 4(2), 194-207. Retrieved March 12, 2024, from https://www.academia.edu/115104409/Teachers_Views_on_The_Effectiveness_of_Visual_Arts_Education

Georgoulas, N. (2019). Emotional Disorders in Children. *Open Journal for Psychological Research*, 3(2), 75-82. DOI:10.32591/coas.ojpr.0302.05075g

Halder, T., Sujathamalini, J. & Ravichandran, G. (2023). According to NEP 2020, the Role of Art Education Techniques in School Level for Inclusion of Students with Disabilities. *International Journal of Research and Review*, 10(3), 370-373. Retrieved March 12, 2024, from https://www.academia.edu/110594905/According_to_NEP_2020_the_Role_of_Art_Education_Techniques_in_School_Level_for_Inclusion_of_Students_with_Disabilities

Hallett, V., Lecavalier, L., Sukhodolsky, D.G., Cipriano, N., Aman, M.G., McCracken, J.T., ... Scahill, L. (2013). Exploring the Manifestations of Anxiety in Children with Autism Spectrum Disorders. *Journal of Autism Developmental Disorders*, 43, 2341-2352. <https://doi.org/10.1007/s10803-013-1775-1>

Hodges, H., Fealko, C. & Soares, N. (2020). Autism spectrum disorder: definition, epidemiology, causes, and clinical evaluation. *Translational Pediatrics*, 9(1), 55- 65. Retrieved February 27, 2024, from <https://tp.amegroups.org/article/view/30253/28323>

Kim, J.H., Kim, J.Y., Lee, J., Jeong, G.H., Lee, E., Lee, S., ... Fusar-Poli, P. (2020). Environmental risk factors, protective factors, and peripheral biomarkers for ADHD: an umbrella review. *The Lancet Psychiatry*, 7(11), 955-970. Retrieved February 25, 2024, from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33069318/>

Klinke, J.C., (2018). Visual Art and Special Education: Catharsis Through Visual Communication. Master of Arts Degree, California State University, San. Retrieved March 25, 2024, from chrome-

- extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://scholarworks.calstate.edu/downloads/6q182k516?locale=en
- Lane, S.J., Reynolds, S. & Thacker, L. (2010). Sensory Over-Responsivity and ADHD: Differentiating Using Electrodermal Responses, Cortisol, and Anxiety. *Frontiers in Integrative Neuroscience*, 4(8). <https://doi.org/10.3389/fnint.2010.00008>
- Liu, A., Xu, Y., Yan, Q. & Tong, L. (2018). The prevalence of attention deficit/hyperactivity disorder among Chinese children and adolescents. *Scientific Reports*, 8(1), 1-15. Retrieved February 25, 2024, from <https://www.nature.com/articles/s41598-018-29488-2>
- Mamur, N. (2012). The effect of modern visual culture on children's drawings. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 47, 277-283. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812023877>
- Mareza, L., Mumpuniarti, M., Mustadi, A. & Dewi, D.S.E. (2024). Arts Education for Children with Disabilities: A Systematic Literature Review. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 1-27. DOI: <https://doi.org/10.26529/cepsj.1667>
- Ndiema, D.C. & Wairungu, G.M. (2021). Learners with Autism Spectrum Disorder: What socio communication difficulties entail and the recommended research based intervention strategies. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, 5(12), 413-419. Retrieved February 27, 2024, from <https://ideas.repec.org/a/bcp/journal/v5y2021i12p413->
- Ochuk, E. & Wairungu, G. (2024). Sensory Processing Disorder in Autism Spectrum Disorder: What Speech Therapist Should Know. *European Journal of Science and Technology*, 3(6), 147-157. Retrieved February 27, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/377358812_Sensory_Processing_Disorder_in_Autism_Spectrum_Disorder_What_Speech_Therapist_Should_Know
- Ogundele, M. O. (2018). Behavioural and emotional disorders in childhood: A brief overview for paediatricians. *World Journal of Clinical Pediatrics*, 7(1), 9-26. Retrieved March 05, 2024, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5803568/>
- Parke, S. (2012). Visual Arts for Special Needs: Issues, Planning and Strategies Planning a visual arts curriculum unit - Photography and digital media. Retrieved

- March 15, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/249993162_Visual_Arts_for_Special_Needs_Issues_Planning_and_Strategies_Planning_a_visual_arts_curriculum_unit_-_Photography_and_digital_media
- Passarello, N., Tarantino, V., Chirico, A. & Menghini, D. (2022). Sensory Processing Disorders in Children and Adolescents: Taking Stock of Assessment and Novel Therapeutic Tools. *Brain Sciences*, 12(11), 1-20. DOI:10.3390/brainsci12111478
- Salari, N., Ghasemi, H., Rahmani, A. & Abdoli, N. (2023). The global prevalence of ADHD in children and adolescents: a systematic review and meta-analysis. *Italian Journal of Pediatrics*, 49(48), 1-12. DOI:10.1186/s13052-023-01456-1
- Sharma, A. & Couture, J. (2014). A review of the pathophysiology, etiology, and treatment of attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD). *Ann Pharmacother*, 48(2), 209-225. Retrieved February 25, 2024, from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24259638/>
- Shetty P. (2012). Speech and language delay in children: A review and the role of a pediatric dentist. *Journal of Indian Society of Pedodontics and Preventive Dentistry*, 30(2), 103. DOI:[10.4103/0970-4388.99979](https://doi.org/10.4103/0970-4388.99979)
- Singh, T.K. & Arvind, A. (2015). Mental Retardation an Overview. *The International Journal of Indian Psychology*, 2(2), 32-39. Retrieved February 20, 2024, from <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://oaji.net/articles/2015/1170-1427635192.pdf>
- Sjöqvist, A., Göransson, K., Bengtsson, K. & Hansson, S. (2021). The arts: a precious part of special education? How principals value and organise arts education in compulsory school for pupils with intellectual disability in Sweden. *European Journal of Special Needs Education*, 36(3), 454-468. DOI: 10.1080/08856257.2020.1764809
- UNICEF Indonesia, (2023). Discussion Paper: Key issues for children with disabilities in Indonesia. Retrieved March 05, 2024, from <https://www.unicef.org/indonesia/social-policy/publication/key-issues-children-with-disabilities>

- Walker, W. & Johnson, C.P. (2006). Mental Retardation Overview and Diagnosis. *Pediatrics in Review*, 27(6), 204-12. Retrieved February 20, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/7041774_Mental_Retardation_Overview_and_Diagnosis
- WHO, (2021). Global report on health equity for persons with disabilities. Retrieved March 05, 2024, from <https://www.who.int/publications/i/item/9789240063600>
- Zachos, D. (2020). Minority Education in Greece: Thrace Muslim Teachers' Approaches and Views. *Προσχολική & Σχολική Εκπαίδευση*, 8(2), 144-157. doi:<https://doi.org/10.12681/ppej.21897>
- Zidan, M. (2023). Learning Difficulties Theories and Solutions. *Neoma Journal of Humanities And Literature (NJHL)*, 1. DOI:10.5281/zenodo.7992073